

मुंबई उच्च न्यायालयात
सामान्य मूळ दिवाणी अधिकार क्षेत्र
2022 ची रिट याचिका क्रमांक 2033

एरंगल कॉमट्रेड अँड कन्सल्टन्सी एलएलपी

(एरंगल कॉमट्रेड अँड कन्सल्टन्सी प्रायव्हेट

लिमिटेडसाठी हितसंबंधात उत्तराधिकारी म्हणून)

.. याचिकाकर्ते

विरुद्ध

1. सहाय्यक आयकर आयुक्त,

परिमंडळ २(१) (१), मुंबई,

रूम क्रमांक 561, 5 वा मजला,

प्राप्तिकर भवन, एम.के. रोड,

मुंबई - 400 020

2. सहआयकर आयुक्त,

रेंज 2 (1), मुंबई,

इन्कम टॅक्स बिल्डिंग, महर्षी कर्वे रोड,

मुंबई - 400 020

3. नॅशनल असेसमेंट सेन्टर,

नवी दिल्ली

.. प्रतिवादी

श्री.पी.जे. पारदीवाला, ज्येष्ठ वकील a/w श्री. नितेश जोशी i/b श्री. अतुल के. जसानी,
याचिकाकर्त्यासाठी

श्री. अभिषेक आर. मिश्रा, प्रतिवादी / महसूल पक्षाचे वकील.

कोरम : बी. पी. कुलाबावाला आणि

अमित एस. जामसांडेकर, जे. जे.

दिनांक: 3 नोव्हेंबर, 2025

तोंडी निर्णय :- [पर बी. पी. कुलाबावाला, जे.]

1. नियम जारी करण्यात येतो. प्रतिवादींनी समन्सची अंमलबजावणी माफ केली आहे.

पक्षकारांच्या संमतीने करण्यायोग्य बनविला गेला आणि प्रकरण अंतिमतः सुनावणी झाली..

2. सध्याच्या याचिकेत प्राप्तिकर कायदा, 1961 च्या कलम 148 अंतर्गत 30 मार्च 2021

रोजी जारी केलेल्या नोटिशीला आव्हान देण्यात आले आहे. ही नोटीस "एरंगल कॉमट्रेड अँड

कन्सल्टन्सी प्रायव्हेट लिमिटेड" नावाच्या कंपनीला जारी करण्यात आली होती [यापुढे "पूर्वीची कंपनी" म्हणून संदर्भित], जी याचिकाकर्ता एलएलपी [एरंगल कॉमट्रेड अँड कन्सल्टन्सी एलएलपी] मध्ये रूपांतरित झाल्यानंतर 17 मार्च 2016 पासून अस्तित्वात नव्हती. कलम 148 अंतर्गत जारी केलेल्या आक्षेपार्ह नोटीसमध्ये 2017-18 साठी पूर्वीच्या कंपनीच्या उत्पन्नाचे पुनर्मूल्यांकन करण्याचा प्रयत्न केला आहे. कलम 148 नोटीस जारी केल्यानंतर, 29 मार्च 2022 रोजी मूल्यांकन आदेशाचा मसुदा आणि 30 मार्च 2022 रोजी अंतिम मूल्यांकन आदेश देखील मूल्यांकन अधिकाऱ्याकडून पूर्वीच्या कंपनीविरुद्ध पारित केले. सदर कलम 148 नोटीस तसेच 30 मार्च 2022 रोजीच्या अंतिम मूल्यांकन आदेशाला सध्याच्या याचिकेत आव्हान देण्यात आले आहे.

3. आव्हान ज्या मूलभूत आधारांवर ठेवले गेले आहे ते असे आहे:

- (a) विवादग्रस्त कार्यवाही ही अस्तित्वात नसलेल्या संस्थेविरुद्ध करण्यात आलेली असून, ती बेकायदेशीर व कायदानुसार अवैध ठरते.
- (b) कोणत्याही परिस्थितीत, याचिकाकर्त्याने मूल्यांकन पुन्हा उघडण्याच्या कारणांवर दाखल केलेल्या आक्षेपांची विल्हेवाट न लावता अंतिम मूल्यांकन आदेश पारित केला आहे;

(c) अन्यथाही, मूल्यांकन अधिकाऱ्याने आरोप केलेले उत्पन्न मूल्यांकनातून सुटले आहे, ते याचिकाकर्ते एलएलपीने निर्धारण वर्ष 2017-18 मध्ये आधीच कर आकारला आहे आणि म्हणूनच, मूल्यांकन अधिकाऱ्याला असे मानण्याचे कारण कधीच असू शकत नाही की उत्पन्न मूल्यांकनातून सुटले आहे.

4. सध्याच्या वादाचा निर्णय घेण्यासाठी संक्षिप्त निर्विवाद तथ्ये अशी आहेत की मुळात एरंगल कॉमट्रेड अँड कन्सल्टन्सी प्रायव्हेट लिमिटेड (पूर्वीची कंपनी) नावाची एक कंपनी होती, जी इतर गोष्टींसह कमोडिटीजचा व्यापार करणे, गुंतवणूक करणे आणि लाभांश आणि व्याज याद्वारे उत्पन्न मिळवणे आणि त्याच्या विल्हेवाटीवर नफा मिळविणे, आणि भाड्याच्या उत्पन्नाची कमाई. पूर्वीच्या कंपनीने दिनांक ३ मार्च २०१६ रोजी कंपनी निबंधकाकडे मर्यादित दायित्व भागीदारी अधिनियम, २००८ व त्यानुसार प्रसिद्ध झालेल्या मर्यादित दायित्व भागीदारी नियम, २००९ यांच्या अनुसरणाने एलएलपी फॉर्म क्र. २ आणि एलएलपी फॉर्म क्र. १८ मध्ये आपले रूपांतर एलएलपीमध्ये करण्यासाठी अर्ज दाखल केला.

5. पूर्वीच्या अर्जाच्या अनुषंगाने कंपनी, रजिस्ट्रारने एलएलपी कायद्याच्या कलम 58 (1) सह एलएलपी नियमांच्या नियम 32 (1) नुसार फॉर्म क्रमांक 19 मध्ये नोंदणीचे प्रमाणपत्र दिले, जे 17 मार्च 2016 पासून पूर्वीच्या कंपनीचे याचिकाकर्ता एलएलपीमध्ये रूपांतर प्रमाणित करते. रूपांतरणाच्या अशा प्रमाणपत्राच्या मंजुरीच्या अनुषंगाने, पूर्वीची कंपनी

अस्तित्वात नव्हती आणि याचिकाकर्ता एलएलपी 17 मार्च 2016 रोजी समाविष्ट करण्यात आली.

6. आर्थिक वर्ष 2016-17 साठी, पूर्वीच्या कंपनीने 1 एप्रिल 2015 ते 16 मार्च 2016 या कालावधीशी संबंधित उत्पन्नाचा परतावा भरला. याचिकाकर्ते एलएलपीने 17 मार्च 2016 ते 31 मार्च 2016 या कालावधीत उत्पन्न झालेल्या उत्पन्नाचे विवरणपत्र दाखल केले. ही स्थिती वादग्रस्त नाही आणि महसूलद्वारे स्वीकारली जाते.

7. त्यानंतर, 25 ऑक्टोबर 2017 रोजी, याचिकाकर्ता एलएलपीने निर्धारण वर्ष 2017-18 साठी उत्पन्नाचे विवरणपत्र दाखल केले, ज्यामध्ये याचिकाकर्ता एलएलपीमध्ये निहित मुदत ठेवींमधून उद्धवलेल्या व्याज उत्पन्नावर कर आकारणी केली गेली [पूर्वीच्या कंपनीकडून एलएलपीमध्ये रूपांतरित झाल्यानंतर], या मुदत ठेवींच्या नूतनीकरणानंतर उद्धवलेल्या उत्पन्नाचा समावेश आहे.

8. याचिकाकर्ता एलएलपीने दाखल केलेल्या उत्पन्नाचे उपरोक्त विवरणपत्र छाननीसाठी निवडले. छाननी मूल्यांकन कार्यवाहीच्या दरम्यान, पूर्वीच्या कंपनीचे रूपांतरण आणि याचिकाकर्ता एलएलपीच्या मालमत्तेचे हस्तांतरण आणि निहित करण्याशी संबंधित तथ्ये मूल्यांकन अधिकाऱ्याच्या निदर्शनास आणून देण्यात आली. या एफडीच्या नूतनीकरणासह

संबंधित माहिती देखील देण्यात आली. याचिकाकर्ते एलएलपीने 1 एप्रिल 2016 ते 31 मार्च 2017 या कालावधीसाठी एचडीएफसी बँक लिमिटेडच्या बँक स्टेटमेंटची प्रत देखील दाखल केली. याचिकाकर्ते एलएलपीने ही माहिती प्रदान केल्यानंतर, 4 डिसेंबर 2019 रोजी कलम 143 (3) [निर्धारण वर्ष 2017-18 साठी] अंतर्गत मूल्यांकन आदेश पारित करण्यात आला, ज्यामध्ये या एफडीवरील व्याजातून उत्पन्नाचे मूल्यांकन रु.50,34,979/- करण्यात आले. तथापि, याचिकाकर्त्याला रु.5,04,371/- चे टीडीएस क्रेडिट नाकारण्यात आले. याचे कारण असे होते की पूर्वीच्या कंपनीचे पॅन बँकांनी वापरले होते आणि क्रेडिट याचिकाकर्ता एलएलपीच्या फॉर्म 26 एस मध्ये दिसले नाही.

9. त्यानुसार, याचिकाकर्ते एलएलपीने रूपांतरणाशी संबंधित तथ्ये स्पष्ट करण्यासाठी आणि टीडीएस क्रेडिटचा दावा करण्यासाठी मूल्यांकन अधिकाऱ्याकडे दुरुस्ती अर्ज दाखल केला. हा दुरुस्ती अर्ज अद्याप प्रलंबित आहे. दुरुस्ती अर्जा व्यतिरिक्त, याचिकाकर्त्याने 4 डिसेंबर 2019 च्या मूल्यांकन आदेशावरून अपील देखील दाखल केले आणि ते सीआयटी (अपील) समोर प्रलंबित आहे.

10. 30 मार्च 2021 रोजी, पहिल्या प्रतिवादीने (मूल्यांकन अधिकारी) कलम 148 अंतर्गत गणना वर्ष 2017-18 साठी पूर्वीच्या कंपनीच्या उत्पन्नाचे पुनर्मूल्यांकन करण्याची मागणी करणारी नोटीस जारी केली. या नोटीसला उत्तर देताना, याचिकाकर्ता एलएलपीने

पहिल्या प्रतिवादीला सांगितले की पूर्वीची कंपनी आता अस्तित्वात नाही कारण ती याचिकाकर्ता एलएलपीमध्ये रूपांतरित झाली होती. या पत्रात विशेष नमूद करण्यात आले होते की 17 मार्च 2016 पासून, पूर्वीची कंपनी यापुढे अस्तित्वात नव्हती आणि याचिकाकर्ता एलएलपीचा समावेश करण्यात आला. असे असूनही, 3 नोव्हेंबर 2021 रोजी, पूर्वीच्या कंपनीला मूल्यांकन पुन्हा सुरू करण्यासाठी नोंदवलेली कारणे देण्यात आली. या कारणास्तव, प्राप्तिकर कायदा, 1961 च्या कलम 194A अंतर्गत स्त्रोतावर कर कापला गेला आहे अशा 22,11,00,000/- रुपयांची एफडी आणि त्यावर व्याज 50,34,979/- रुपये देण्याचा संदर्भ देण्यात आला. या आधीच्या कंपनीने निर्धारण वर्ष 2017-18 साठी उत्पन्नाचे विवरणपत्र दाखल केले नसल्यामुळे उत्पन्नाचे मूल्यांकन टाळले होते, असा आरोप करण्यात आला होता.

11. मूल्यांकन पुन्हा उघडण्यासाठी दिलेल्या कारणांबद्दल, याचिकाकर्ता एलएलपीने 20 जानेवारी 2022 आणि 29 जानेवारी 2022 रोजी आक्षेप दाखल केले. या आक्षेपांमध्ये इतर गोष्टींसह कलम 148 अंतर्गत नोटीस अस्तित्वात नसलेल्या संस्थेविरुद्ध जारी करण्यात आली होती, याकडे देखील लक्ष वेधण्यात आले. हे देखील निदर्शनास आणून देण्यात आले की 50,34,979/- रुपयांचे व्याज याचिकाकर्त्याने दाखल केलेल्या उत्पन्नाच्या विवरणपत्रात देखील प्रतिबिंबित झाले होते आणि आयटी कायद्याच्या कलम 143 (3) अंतर्गत पारित

केलेल्या 4 डिसेंबर 2019 च्या मूल्यांकन आदेशात कर आकारले गेले होते. म्हणूनच, उत्पन्नातून सुटलेल्या मूल्यांकनाचे कोणतेही प्रकरण असू शकत नाही, असे याचिकाकर्त्याचे प्रकरण होते.

12. असे दिसून येते की त्यानंतर कलम 142(1) अंतर्गत नोटिसा जारी करण्यात आल्या आणि अखेरीस 30 मार्च 2022 रोजी दिनांकित आक्षेपार्ह मूल्यांकन आदेश पूर्वीच्या कंपनीविरुद्ध पारित करण्यात आला, ज्यामध्ये रु.22,11,00,000/- इतकी रक्कम कलम 69 अंतर्गत अस्पष्ट गुंतवणूक म्हणून आणि रु.50,34,979/- इतका व्याजाचा उत्पन्न म्हणून, जे घोषित न केलेले आहे, असे मूल्यांकन करण्यात आले. परिणामी, रु.16,57,21,500/- इतक्या रकमेची मागणी नोटीस देखील पूर्वीच्या कंपनीस जारी करण्यात आली.

13. या तथ्यात्मक पार्श्वभूमीवर, आम्ही याचिकाकर्त्याच्या वतीने उपस्थित असलेले विद्वान वरिष्ठ वकील श्री परदीवाला तसेच महसूलच्या वतीने उपस्थित असलेले विद्वान वकील श्री. मिश्रा यांना ऐकले आहे. आधी नमूद केल्याप्रमाणे, कलम 148 अंतर्गत जारी केलेल्या नोटीसला पहिले आव्हान असे आहे की ते अस्तित्वात नसलेल्या घटकाविरुद्ध जारी केले गेले आहे जे समान बेकायदेशीर आणि कायद्यानुसार अवैध आहे. जोपर्यंत या प्रकरणाचा संबंध आहे, आम्हाला असे आढळले आहे की सध्याच्या प्रकरणाच्या तथ्यांवरून, 17 मार्च 2016 पासून पूर्वीची कंपनी अस्तित्वात नाही. ही निर्विवाद स्थिती

आहे. तरीही कलम 148 अन्वये पूर्वीच्या कंपनीला नोटीस बजावण्यात आली आहे आणि ती देखील 2017-18 वर्ष, जेव्हा ही कंपनी अस्तित्वात नव्हती. पूर्वीच्या कंपनीविरुद्ध पुनर्मूल्यांकन कार्यवाही सुरू करण्याचे एकमेव कारण म्हणजे ते उत्पन्नाचे विवरणपत्र दाखल करण्यात अयशस्वी ठरले. 2017-18 मध्ये अस्तित्वात नसलेली कंपनी या मूल्यांकन वर्षासाठी उत्पन्नाचे विवरणपत्र कसे भरू शकते हे आम्हाला समजण्यात अपयश आले आहे.

14. ते काहीही असो, आम्हाला असे आढळले आहे की अस्तित्वात नसलेल्या घटकाला जारी केलेल्या नोटीसच्या अवैधतेशी संबंधित मुद्दा यापुढे पुन्हा एकत्रित नाही आणि प्रधान आयकर आयुक्त विरुद्ध मारुती सुझुकी इंडिया लिमिटेड या प्रकरणात माननीय सर्वोच्च न्यायालयाच्या [(2020) 18 एससीसी 331: (2019) 416 आयटीआर 613 (एससी)] निर्णयाद्वारे समाविष्ट आहे. सर्वोच्च न्यायालयाने या विषयावरील कायद्याचा विचार केल्यानंतर (एससीसी अहवालात) खालीलप्रमाणे निर्णय घेतला:

"36. सध्याच्या प्रकरणात, विलीनीकरणाच्या मंजूर योजनेच्या परिणामी विलीनीकरण कंपनीचे अस्तित्व संपुष्टात आल्याची माहिती मूल्यांकन अधिकाऱ्याला देण्यात आली होती, तरीही अधिकारक्षेत्राची नोटीस केवळ त्याच्या नावावरच जारी करण्यात आली होती. ज्या आधारावर अधिकारक्षेत्र लागू केले गेले होते ते मूलभूतपणे कायदेशीर तत्वाशी विसंगत होते की एकत्रीकरणाच्या मंजूर योजनेवर

विलीनीकरण संस्था अस्तित्वात नाही. परिस्थितीत अपीलकर्त्याने कार्यवाहीत सहभाग घेणे कायद्याविरुद्ध एस्टॉपेल म्हणून कार्य करू शकत नाही. ही स्थिती आता दोन विद्वान न्यायाधीशांच्या समन्वय खंडपीठाच्या निर्णयाच्या पार्श्वभूमीवर आहे, ज्याने मसाले प्रोत्साहन मधील महसूलचे अपील फेटाळून लावले [सीआयटी वि. स्पाइस एन्फोटेनमेंट लि., (2020) 18 SCC 353] 2-11-2017 रोजी. स्पाइस एन्फोटेनमेंटमधील निर्णय [सीआयटी वि. स्पाइस एन्फोटेनमेंट लि., (2020) 18 SCC 353] मूल्यांकन वर्ष 2011-2012 साठी विशेष परवानगी याचिका फेटाळताना प्रतिवादीच्या बाबतीत अनुसरण केले गेले आहे. असे करताना, या न्यायालयाने स्पाइस एन्फोटेनमेंट [सीआयटी वि. स्पाइस एन्फोटेनमेंट लि., (2020) 18 एससीसी 353] चा आधार घेतला.

37. आम्हाला वेगळा दृष्टिकोन घेण्याचे कोणतेही कारण सापडत नाही. कर खटल्यातील निश्चिततेच्या हितसंबंधांना प्रोत्साहन देण्यासाठी न्यायालयाने एक मूल्य पाळले पाहिजे. निर्धारण वर्ष 2011-2012 साठी प्रतिवादीच्या संदर्भात या न्यायालयाने घेतलेले मत आमच्या दृष्टीने सध्याच्या अपीलच्या संदर्भात स्वीकारले जाणे आवश्यक आहे जे निर्धारण वर्ष 2012-2013 शी संबंधित आहे. असे न केल्याने केवळ अनिश्चितता आणि स्थायिक अपेक्षांचे विस्थापन होईल. सुसंगतता

आणि निश्चिततेच्या आवश्यकतेचे निरीक्षण करण्यासाठी एक महत्त्वपूर्ण मूल्य जोडले जाणे आवश्यक आहे. वैयक्तिक व्यवहार केले जातात आणि सुसंगतता, एकसारखेपणा आणि निश्चिततेच्या अपेक्षेने व्यावसायिक निर्णय घेतले जातात. त्या तत्वांपासून विचलित होणे योग्य किंवा इष्ट नाही."

15. मारुती सुझुकी इंडिया लिमिटेड (सुप्रा) येथील सर्वोच्च न्यायालयाच्या निर्णयानंतर डायव्हर्सी इंडिया हायजीन प्रायव्हेट लिमिटेड वि. सहाय्यक आयकर आयुक्त, परिमंडळ 3 (2) आणि इतर. [2022 ची रिट याचिका क्रमांक 3034 आणि 2022 ची रिट याचिका क्रमांक 3505, 8 नोव्हेंबर 2023 रोजी निर्णय] प्रकरणात कलम 148 अन्वये अस्तित्वात नसलेल्या कंपनीला बजावलेल्या नोटिसा या न्यायालयाने रद्द केल्या.

16. वर चर्चा केल्याप्रमाणे नमूद केलेल्या कायद्याचा विचार करता, आमचे स्पष्ट मत आहे की सध्याच्या प्रकरणात, कलम 148 अन्वये पूर्वीच्या कंपनीला, म्हणजे एरंगल कॉमट्रेड अँड कन्सल्टन्सी प्रायव्हेट लिमिटेडला जारी केलेली नोटीस उभी राहू दिली जाऊ शकत नाही आणि याद्वारे रद्द केली जाते आणि बाजूला ठेवली जाते. एकदा आम्ही कलम 148 अंतर्गत जारी केलेली नोटीस रद्द केली की, स्वाभाविकपणे 30 मार्च 2022 रोजीचा आक्षेपार्ह मूल्यांकन आदेश देखील कायम राहू शकत नाही आणि याद्वारे रद्द केला जातो आणि बाजूला

ठेवला जातो. हे साध्या कारणासाठी आहे की हा मूल्यांकन आदेश कलम 148 अंतर्गत जारी केलेल्या नोटीसमधून उद्भवला आहे.

17. सध्याच्या आदेशात आम्ही दिलेल्या निष्कर्षाचा विचार करता, आम्हाला याचिकाकर्त्याच्या वतीने सादर केलेल्या इतर मुद्द्यांसह या निर्णयावर भार टाकण्याची गरज नाही, जसे की (अ) मूल्यांकन पुन्हा उघडण्याच्या कारणांवर याचिकाकर्त्याने दाखल केलेल्या आक्षेपांची विल्हेवाट लावल्याशिवाय अंतिम आक्षेपार्ह मूल्यांकन आदेश पारित केला जाऊ शकत नाही, किंवा (ब) सध्याच्या प्रकरणाच्या तथ्यांमध्ये, उत्पन्नातून सुटका झाली नाही.

18. श्री. पारदीवाला, विद्वान वरिष्ठ वकील यांनी याचिकाकर्त्याच्या वतीने नमूद केले आहे की याचिकाकर्त्याने 30 मार्च 2022 च्या आक्षेपार्ह मूल्यांकन आदेशाला आव्हान देत सीआयटी (अपील) समोर अपील दाखल केले आहे. आज पारित झालेल्या निकालाच्या प्रकाशात, श्री पारदीवाला यांनी वचन दिले आहे की याचिकाकर्त्याने सीआयटी अपीलांसमोर दाखल केलेले अपील (30 मार्च 2022 च्या आक्षेपार्ह मूल्यांकन आदेशाच्या संदर्भात), आजपासून दोन आठवड्यांच्या कालावधीत मागे घेतले जाईल. हे विधान याद्वारे न्यायालयाला दिलेले वचन म्हणून स्वीकारले जाते.

19. जर कोणत्याही कारणास्तव महसूल या आदेशाला आव्हान देण्याचे ठरविले आणि माननीय सर्वोच्च न्यायालयाने ते बाजूला ठेवले असेल तर, अशा परिस्थितीत, याचिकाकर्त्याने सीआयटी (अपील) समोर दाखल केलेले अपील (30 मार्च 2022 च्या आक्षेपार्ह मूल्यांकन आदेशाच्या संदर्भात) दाखल केले जाईल आणि नंतर त्याच्या स्वतःच्या गुणवत्तेवर आणि कायदानुसार निर्णय घेतला जाईल.

20. उपरोक्त अटींमध्ये नियम परिपूर्ण केला जातो आणि रिट याचिका देखील त्या अटींवर निकाली काढली जाते. तथापि, सध्याच्या प्रकरणातील तथ्ये आणि परिस्थितीमध्ये, खर्चाबद्दल कोणताही आदेश दिला जाणार नाही.

21. या आदेशावर या न्यायालयाचे खाजगी सचिव / स्वीय सहाय्यक डिजिटल स्वाक्षरी करतील. सर्व संबंधित या आदेशाची डिजिटल स्वाक्षरी केलेल्या प्रतीच्या फॅक्स किंवा ईमेलद्वारे सादरीकरणावर कार्य करतील.

[अमित एस. जामसांडेकर, जे.]

[बी. पी. कुलाबावाला, जे.]

अस्वीकरण

या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या/ तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरता वापर करता येणार नाही तसेच इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणी करता वैध मानला जाईल.

X-X-X-X